

دیوان سید نکاری

عزیز اسرار خفیت، مطلع اتوار معرفت، خیرالخلق المنظم، خیرالصف
الکرام، قلب دائرة دین و غوث مراتب یتیم قره‌بغی، الشیخ السید میر
حاجی حمزه افندی حضرتلی که اثر بلاغت بنوایتدو.

صاحب و ناشری :

حاجی موسی افندی عیسی افندی زاده

تألیف و غیرت مطبوعه چاپ اولونیدی

۱۳۲۶ سنه هجریه

Nigârî divanının iç kapağı (Bakû 1326)

nın, biri Konya Belediyesi İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'nde (nr. 13705, İstanbul matbu nüshası esas alınarak istinsah edilmiştir), diğeri Millî Kütüphane'de (nr. A 5181) olmak üzere iki yazması bulunmaktadır. Eserin iki nüshâsı daha yapılmıştır (haz. Muzaffer Akkuş, *Seyyid Nigârî Divânı*, Niğde, ts.; haz. Kurtuluş Altunbaş, *Divân-ı Seyyid Nigârî: Bezân-ı Türkî*, I-II, Samsun 2004).

2. Farsça Divan. Mürettep bir divan olup (İstanbul 1329) Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Ali Nihat Tarlan, nr. 188) yazma bir nüshası bulunmaktadır. Eserin bir kısmı, Nigârî'nin yeğeninin oğlu Mustafa Fahreddin Akabâlî tarafından Türkçe'ye çevrilerek şerhedilmiştir (tek nüshası Baha Doğramacı'nın özel kütüphanesinde bulunmaktadır).

3. Nigâr-nâme (İstanbul 1305). Dinî-tasavvufî mahiyette bir eserdir. Şair kendi gönülünü rüyada gördüğü mânevî âlemdeki nigâra âşık eder, gönülünü mânevî meclislerde âşık ve âriflerle konuşturur. Çeşitli temsil ve tasavvurlarla ilâhî aşkı tasvir eden bu âlemde değişik tipleri münakaşa ettirir ve konuşmalara kendisi de katılır. *Nigâr-nâme*'de konular mesnevi biçiminde anlatılmış, yer yer gazeller serpiştirilmiştir. Eser tasavvufî düşüncelerin işlenmesi yönüyle Fuzûlî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'unu, esrarlı tasvirleri bakımından Şeyh Galib'in *Hüsn ü Aşk*'ını çağırıştırır. Çok az sayıda basılan

eserinin kapağında Nigârî'nin adı bulunmamakta, "Bir pîr-i kâmilin eser-i âlîleridir" ibaresi yer almaktadır. İbnülemin, Nigârî'nin *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*'ye tavihâtinin bulunduğunu bildirmekteyse de böyle bir eserine rastlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Mir Hamza Nigârî, *Divân-ı Seyyid Nigârî* (haz. A. Azmi Bilgin), İstanbul 2003, hazırlayanın girişi, s. XI-XV; *Osmanlı Müellifleri*, I, 65; Feridun Bey Köçerli, *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi Materyalleri*, Bakû 1926, II/1, s. 199-203; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, III, 1208-1212; Vasfi Mahir Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1970, s. 615-617; Karabağlı Müctehidzâde Mehmed Aka, *Tezkiretül'ş-şuara: Riyâzû'l-âşikin* (haz. M. Sadi Çöğenli – Recep Toparlı), Erzurum 1992, s. 283; Yavuz Akpınar, "Hacı Mirhemze Efendi Nigârî", *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi: Azerbaycan Türk Edebiyatı*, Ankara 1993, III, 240-243; a.mlf., "Nigârî, Mir Hamza", *Azeri Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul 1994, s. 465-466; a.mlf., "Nigârî, Mir Hamza", *TDEA*, VII, 58-59; M. Mete Taşlova, *Mir Hamza Nigârî'nin Nigâr-nâme Mesnevisi* (yüksek lisans tezi, 1998), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Mustafa Kara, "Harput'ta Karabağlı Bir Derviş Şair: Nigârî", *Dünü ve Bugünüyle Harput*, Elazığ 1999, I, 179-198; Muzaffer Akkuş, "Seyyid Nigârî'nin Divanı ve Dil Hususiyetleri", 3. *Uluslararası Türk Dil Kurultayı* 1996, Ankara 1999, s. 77-96; Pervin Bayram, "Karabağlı Seyyid Mir Henze Nigârî'nin Hayatı ve Eserleri", *Filologiya Meseleleri*, Bakı 2001, II, 156-161; Osman Fevzi Olca, *Amasya Ünlüleri* (Osmanlıca aslından çeviren Turan Börekçi), Ankara 2002, s. 44-47; Mehmet Arslan, "Karabağlı Nigârî ve 'Çaynâme' Mesnevisindeki Karabağ Tasviri", *Kızılurmak*, sy. 4, Sivas 1992, s. 9-11 (maddenin yazımında Baha Doğramacı'nın, Seyyid Mustafa Fahreddin Akabâlî'nin Nigârî'nin hayatı ve eserlerine dair yazma halindeki *Hümâ-yı Arş* adlı kitabının özeti olan yayımlanmamış çalışmasından da faydalanılmıştır).

A. AZMİ BİLGİN

NİĞBOLU

Bulgaristan'da Tuna kıyısında tarihî bir kasaba.

Bugün Nikopol şeklinde anılmakta olup Tuna nehrinin sağ kıyısında deniz seviyesinden 100 m. yükseklikte bulunmaktadır. Kasaba bir taraftan nehrin kuzeyine Eflak'ın düz ve bataklık kesimlerine, diğer taraftan Osum'un Tuna'ya aktığı noktaya bakar. Ortaçağ'da Bulgaristan'ın en büyük şehirlerinden biri olup Bulgarlar'ın son kralı İvan Şişman'ın da pâyitahtıydı. Osmanlı hâkimiyeti döneminde (1395-1878) askerî ve ticarî öneme sahip bir sancak merkezi özelliği taşımaktaydı. "Zafer şehri" anlamına gelen Nikopol adına ilk defa XI. yüzyılın ikinci yarısına ait Bulgar vekâ-

yi'nâmelerinde rastlanır. Burası muhtemelen Bizans İmparatoru II. Nikephoros Phokas (963-969) tarafından Bulgaristan'ın tekrar ele geçirilmesinin ardından kurulmuştur. 629'da İmparator Heraclius tarafından tesis edildiğine dair bilgiler çok zayıf rivayetlere dayanır. Çünkü 600 yılından sonra Bizanslılar'ın Kuzey Bulgaristan'da kontrolü kaybetmeleri sebebiyle etnik ve siyasî değişim yaşanmış, Tuna nehri boyunca kurulan bütün eski şehirler ve kaleler ortadan kalkmıştır.

Niğbolu, 200 × 220 m. boyutlarında üçgen görünümlü bir kalenin etrafında şekillenen bir kale ve değerli bir kale diye geçer. İlk dönem Osmanlı kaynaklarında Bulgar Çarı Şişman'a ait sağlam ve müstahkem bir kale diye zikredilen Niğbolu, Eflaklılar'a karşı yapılan 1395'teki Rovine savaşının ardından Yıldırım Bayezid tarafından alındı ve burada Osmanlı vasalı olarak oturmakta olan Şişman uzaklaştırıldı.

Bazı anonim Bulgar kronikleri bu fetihin 3 Haziran 1395'te gerçekleştiğini belirtir. Ertesi yıl kale Kral Szigismund kumandasındaki Haçlı kuvvetlerince kuşatıldıysa da Yıldırım Bayezid bu orduyu Niğbolu yakınlarında bozguna uğrattı (21 Zilhicce 798 / 25 Eylül 1396) ve tahribata mâruz kalan kaleyi onarttı (bk. NİĞBOLU SAVAŞI). Ayrıca daha önce İvan Şişman tarafından Tuna'nın hemen karşı sahilinde yaptırılan Halovnik (bugün Turnu Mugurele) Kalesi'ni tekrar inşa ettirdi (bununla ilgili Bulgarca bir kitâbe 1944 yılındaki arkeolojik kazılar sırasında bulunmuştur); bir cuma camisi de yaptırdı. Daha sonra Kadı İvaz buraya bir medrese ekledi. Her iki kalede görevli Bulgar ordu güçleri çeşitli görevler yapmak üzere Osmanlı garnizonuna dahil edildi.

1444 yılında Lehistan ve Macaristan Kralı Vladislav, Niğbolu'yu tekrar kuşattıysa da ele geçiremedi. Tarihçi Philipp Kalimac'h'i'ye göre hristiyan ordusu kalenin aşağısında bulunan şehrin açık kısmını tahrip edip yağmalamıştı. Ertesi yıl Burgondiya şövalyesi Walerand de Wavrin kumandasındaki bir filo Niğbolu'ya saldırdı, ancak bir sonuç alamadı. Niğbolu bölgesinde yaşayan müslüman ve hristiyanlar, Kuzey Bulgaristan'ı 1462'de işgal eden Eflak Voy-

vodası Vlad Tepeş tarafından katledildi. Bu olayın ardından Niğbolu'da bir buçuk asırlık kesintisiz bir barış ve refah ortamı yaşandı.

Ortaçağ'da tahkim edilmiş olan Niğbolu kasabası 5 hektarlık bir alanı kaplamaktaydı. Bu da kasabada yaklaşık 1000 kadar nüfusun barınabileceğine işaret eder. Kalenin eteklerindeki varoş kesiminin büyüklüğü hakkında ise bilgi bulunmamaktadır. Niğbolu'ya dair ilk güvenilir bilgi 884 (1479) tarihli bir tahrir parçasında yer alır. Buna göre müslümanların toplam nüfusu yirmisi sur içinde bulunan 308 hâne idi, hristiyanlara ait hâne sayısı 746 kaddı. Bu sonunculardan 318 aile reisinin Osmanlı ordusunda destek hizmeti gördüğü kaydedilmiştir. Bu rakamlara göre Niğbolu % 29'u müslüman yaklaşık 5000 kişilik bir nüfusa sahipti. Şehirdeki müslüman nüfusun oluşumu muhtemelen XV. yüzyıldan itibaren göçlerle gerçekleşmiştir. Nitekim buraya Anadolu'nun kuzeyinde Osmanlı'da bulunan Koyun Baba'nın müridi Ali Koç Baba ve dervişleri gelerek bir tekke kurmuştur. Bunların 1462'deki Eflaklılar'ın işgalinin ardından Niğbolu'ya ulaştıkları tahmin edilmektedir. XVI. yüzyıla ait bir Osmanlı vakıf defterinde tekeden söz edilir ve bu dervişlere Fâtih Sultan Mehmed tarafından mülk araziler bağışlandığı belirtilir. Ali Koç Baba Türbesi bugün hâlâ ayakta.

922 (1516) yılına ait kayıtlar Niğbolu'nun XVI. yüzyıldaki gelişmesini ortaya koyar. Buna göre bu tarihte müslümanların sayısı 474'e, hristiyanlarınki 831'e yükselmiştir. Ayrıca İspanya ve Bavarya'dan mülteci olarak gelen doksan sekiz hâne yahudi de buraya yerleşmiştir. Kasabanın toplam nüfusu % 34'ü müslüman yaklaşık 6800 kadardır. 957 (1550) ve 988 (1580) yılına ait tahrir kayıtları şehrin büyümesinin sürekliliğini gösterir. 988'de Niğbolu'da müslümanların hâne sayısı 933'e yükselmiştir. Şehrin toplam nüfusu 9200-9400 dolayındaydı ve müslümanlar bu yekünün % 48'ini oluşturmuyordu. Yahudi cemaati ise Papa V. Pius'un 1569'daki emri üzerine İtalya'dan sürgün edilenlerin bir kısmının yerleşmesi sonucu 177 hâneye yükselmişti. Yahudi kaynaklarına göre Niğbolu'daki yahudi cemaatinin XVI. yüzyılda altı sinagogu bulunmaktaydı. 999 (1591) tarihli cizye defterine göre hristiyanlar 970, yahudiler 190 hânedan ibaretti. XVI. yüzyıl sonlarında Niğbolu'nun nüfusunun 10.300 veya 10.400'e ulaştığı tahmin edilebilir. Bu yüzyıl boyunca Niğbolu Kalesi'ndeki Osmanlı askerî gücünün yarısından fazlası

martolos, okçu, zemberekcî, topçu, voy-nuk vb. hizmetleri yürüten hristiyan Bulgarlar'dan oluşmaktaydı. Ayrıca şehirde küçük bir Dubrovnikli kolonisi (1516'da 38 aile) vardı. Bunlar ticaretle uğraşıyorlardı, ancak yahudilerin devreye girişiyle bunların ticarî rolleri azalmıştır.

Niğbolu XVI. yüzyılın sonlarında başlayan savaşıardan etkilendi. 1595'te Eflak Voyvodası Mihai the Brave, Ferhad Paşa kumandasındaki Osmanlı güçlerini yenerek kasabayı yakıp yıktı. Üç yıl sonra tekrar gelerek bu defa Vezir Hâfız Ahmed Paşa kumandasındaki Osmanlı güçlerini yenilgiye uğrattı, şehri tekrar tahrip ederek halkını da katletti. Kaçmayı başaramayan Niğbolulu yahudiler Eflak'a götürülerek yok edildi. Mihai'nin geri çekilmesinin ardından Hâfız Ahmed Paşa kaleyi onarttı. 1613 yılında Macar seyyahı Tomaş Borşoş bütün Niğbolu'nun imha edildiğini ve hâlâ onarılmadığını, Mihai'nin de kaleyi harabeye çevirmesine rağmen ele geçiremediğini belirtir. Bu tahribat şehrin giderek önemini yitirmesine yol açtı. 1052 (1642) tarihli sayımlar, 1595 ve 1598 yıllarındaki facialardan sonra şehrin eski halini alamadığını gösterir. Müslümanların sayısı azalmış ve üçte bire inmiş, hristiyanlar nüfusun yarısını teşkil etmiş, zengin yahudi cemaati ise önceki nisbetlerini (% 10) korumuştur. Toplam nüfus 10.000'lerden 5000'lere kadar gerilemişti (BA, TD, nr. 775, s. 73-83). 1590 ve 1650 yılları arasında Niğbolu civarındaki Bogomil mezhebine bağlı büyük köylerin (Belene, Oreşe, Ladžene, Tırnčevitsa ve Vardun gibi) Bulgar sakinlerinin zamanla Roma Katolik kilisesine geçmeleri sonucu burada bir Katolik grubu da oluşmuştur.

1640 yılında şehri ziyaret eden Roma Katolik kilisesi papazı Peter Bogdan Bakčić, Niğbolu'nun surlarla çevrili alanının fazla büyük olmadığını, ancak sur dışı yerleşmenin İtalyanca'da "borgo" olarak nitelenen, oldukça büyük ve geniş mahallelerden oluştuğunu yazar. Ona göre Türkler'in beyaz taştan inşa edilmiş yedi büyük camisi, Ortodoks hristiyanların on iki kilisesi ve yahudilerin bir büyük sinagogu vardı. Niğbolu'da ayrıca bir Katolik kilisesi bulunuyordu. Eflak ile olan ticarî akışı sağlayan Niğbolu Limanı büyük öneme sahipti ve Ortodoks hristiyanlar arasında birçok Eflaklı da mevcuttu.

1061'de (1651) burayı gören Evliya Çelebi kaleyi etraflı şekilde tarif ederek içinde 600 hânesi olduğunu, küçük ama sağlam liman kalesinde de elli hâne bulunduğunu, 3700 hâneli büyük bir varoşun yer

aldığını yazar. Burada on dokuz cuma camisi, yedi mescid, yirmi medrese, üç hamam, tüccarlar için yedi han ve tek parça bir bedesten vardı. Cami ve mescidlerin on üçünün ismini veren Evliya Çelebi'ye göre bunlardan en önemlisi XV. yüzyılda inşa edilen Şah Melik Camii'dir. Tahrir kayıtlarıyla kıyaslandığında Evliya Çelebi'nin verdiği ev sayısının çok abartılı olduğu anlaşılır. Fakat dinî ve sosyal mekânlara ait bilgi ve rakamlar oldukça değerlidir. XVII. yüzyılın ikinci yarısında Niğbolu biraz büyüme gösterdi. 1110 (1698) yılına ait cizye ve avâız defterleri müslümanların 1022 hâneye, hristiyanların 600 hâneye sahip olduğunu gösterir (BA, MAD, nr. 1196; BA, KK, nr. 2785). 1052 (1642) yılı ile kıyaslandığında müslümanların oranının % 57'den % 63'e çıktığı görülür, toplam nüfusun ise yaklaşık 7300'e ulaştığı tahmin edilebilir.

1810 yılı Ekim ayında (1808-1812 Türk-Rus savaşı dönemi) Niğbolu, meşhur Rus Generali Michail Kutuzov'un kuvvetleri tarafından ele geçirildi. Ruslar, şehri terketmeden önce 1811 Nisanında kalenin önemli kısmını havaya uçurup şehre büyük zarar verdiler. Rus kuvvetlerinin çekilmesinin ardından Osmanlılar kaleyi tekrar yaptırdılar. 1813-1814 tarihli kitâbe Niğbolu Kalesi'nin yeniden inşasının Sultan II. Mahmud döneminde bitirildiğini gösterir. 1828'de şehre gelen Maximilian Thielen, burayı bir Ortodoks başpiskoposunun ve bir Katolik papazın ikamet ettiği, pek çok camisi, birkaç Ortodoks ve Katolik kilisesi bulunan sancak merkezi olarak tanımlar. 1261 (1845) tarihli temettuât defterlerinden Niğbolu'nun 1810'daki yıkımdan sonra tekrar kendisine gelemediği anlaşılmaktadır. Nitekim 1110'da (1698) 1022 olan müslüman hâne sayısı bu tarihte 767'ye, 600 olan hristiyan hâne sayısı otuz üçe düşmüştü, yahudiler ise on hâne kadardı (% 95 müslüman). 1871'de Felix Kanitz şehirde 900 Türk, otuz Bulgar ve yirmi beş yahudi evinin olduğunu belirterek 1845'teki tabloyu bir bakıma doğrular.

1290 (1873) yılı salnâmesi kasabanın 4900 kişilik nüfusunun % 93'ünü Türkler'in teşkil ettiğini gösterir. 4 Temmuz 1877'de Ruslar Niğbolu'yu ağır bir bombardıman neticesinde ele geçirdiler. 1878'lerden 1980'lere kadar kasaba ekonomik şartlardan dolayı durgun kaldı. Bununla birlikte müslüman-Türk nüfusunı korudu. 1888 tarihli Bulgar nüfus sayımı bütün kasabanın toplam nüfusunun 4811 olduğuna işaret eder. 1891'de Konstantin Jireček, Niğbolu'yu küçük ve dağılmış bir şehir olarak

tanımlamıştır. 1934 nüfus sayımına göre Niğbolu'da 5022 kişi yaşamaktaydı. Her ne kadar Bulgar unsurlar biraz artsa da müs-lüman-Türkler daima çoğunlukta kalmış-tır. Yahudi nüfusu ise 1945 yılından sonra tamamen kaybolmuştur.

Osmanlı Niğbolusu'nda bazı önemli şair ve edipler yetişmiştir. Bunların içinde II. Bayezid döneminde Rıdvan Çelebi (Risâyî), ayrıca Fasihî, Yavuz Sultan Selim ve Kanû-nî Sultan Süleyman zamanında yaşayan Benli Hasan (Âhî) sayılabilir. 1523-1536 yıl-ları arasında İspanya'dan sürülen ve Niğ-bolu'ya yerleşen yahudi âlimi Joseph ben Epraim Caro meşhur okulunu (Jesviha) Niğ-bolu'da kurmuş ve orada yahudi hukuku-nun dünyada en çok kabul gören kodu "Beit Josef"i yazmıştır (ilk defa 1555'te ba-sılmıştır).

Bugün, II. Mahmud tarafından yeniden inşa edilen kalenin bir kapısına, Ali Koç Baba'nın mütevazî türbesine ve XVIII. yü-z-yıldan kalma bazı Osmanlı mezar taşlarına rağmen Niğbolu'da Osmanlı döneminden pek az iz kalmıştır. XIX. yüzyılda meydana gelen üç Rus-Türk savaşı tarihi eser-lerin ortadan kalkmasına yol açmıştır. Ka-sabanın cami adları ve bazı medreseler sa-dece arşivlerdeki kaynaklardan bilinmek-tedir. Günümüzde küçük bir kasaba duru-munda olan Niğbolu'da çoğunluğu Türk nüfusu teşkil eder. 1981'de 5890 olan nü-fus XXI. yüzyılın başlarında 5108'e gerile-miş olup üç cami, iki çeşme mevcuttur. Kasabada sanayi tesisi olarak akümüla-tör, pil ve şarap fabrikaları bulunur; çev-resinde yetiştirilen pirinç, üzüm ve çeşit-li meyvelerin, ayrıca nehir balıkçılığının ti-careti merkezi durumundadır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, TD, nr. 370; nr. 416; nr. 775, s. 73-83; BA, MAD, nr. 1196, 1246; BA, KK, nr. 2785; TK, TD, nr. 58; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, III, 316-320; M. F. Thielen, *Die Europäische Türkei, Ein Hand-wörterbuch für Zeitungsleser*, Wien 1828, s. 204-205; F. Kanitz, *Donau-Bulgarien und der Bal-kan*, Leipzig 1881, II, 49-65; P. B. Bakčić, *Euse-bius Fernendzi, Acta Bulgarica Ecclesiastica, 1565-1799*, Zagreb 1887, s. 84-85; K. Jireček, *Das Fürstenthum Bulgarien*, Wien 1891, s. 109-112; I. Dujčev, *Il Cattolicesimo in Bulgari nel sec. XVII*, Roma 1937; Ž. Čankov, *Geografski Rečnik na Bäl-garija*, Sofia 1939, s. 299-300; *Turski Izvori za Bäl-garskata Istorija* (ed. N. Todorov – B. Nedkov), So-fia 1966, II, 164-165; Hans-Jürgen Kornumpf, *Die Territorialverwaltung im östlichen Teil der Europäischen Türkei, 1864-1878*, Freiburg 1976, s. 311-312; P. Mijatev, *Madžarski pätepsi za Bal-kanite XVI-XIX vek*, Sofia 1976, s. 29-30; a.mlf., "Pametnitsite na materialna kultura v našite ze-mi ot tursko vreme", *Arheologija*, IV/3, Sofia 1962, s. 65; A. Kuzev – V. Gjuzelev, *Bälgarski Sredno-vekovi Gradovi i Kreposti*, Varna 1981, s. 125-148; Machiel Kiel, "Little-known Ottoman Gra-

vestones from Some Provincial Centres in the Balkans (Egriboz / Chalkis, Niğbolu / Nikopol, Rusçuk / Russe)", *Cimetières et traditions funérai-res dans le monde islamique: İslâm Dünyasın-da Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri* (ed. J. L. Bac-qué-Grammont – Aksel Tibet), Ankara 1996, I, 319-332; E. Radushev, "Osmanskata granična periferia (serhad) v Nikopolskija Vilayet prez pâr-vata polovina na 16 vek", *Bälgarskiyat Šestna-eseti vek*, Sofia 1996, s. 187-212; O. Sâbev, *Os-manski Učilišta v Bälgarskite zemi, XV-XIX vek*, Sofia 2001, s. 221, 242, 280-281; S. Pärveva, "Bälgari na služba na Osmanskata Armija, Vo-enнопомощни задăлженіи на градското население v Nikopol i Silistra prez XVII vek", *Kontrasti i konflikt i v Bälgarskoto obštество prez XV-XVIII vek* (ed. E. Grozdanova – O. Todorova), Sofia 2003, s. 226-254; R. Kovachev, "Nikopol Sancak at the Beginning of the 16th Century According to Is-tanbul Ottoman Archive", *Uluslararası Osman-lı ve Cumhuriyet Dönemi Türk-Bulgar İlişkileri Sempozyumu, Bildiriler Kitabı*, Eskişehir 2005, s. 65-76; J. Bogève, "L'Evêché de Nikopolis en Bulgarie", *Echos d'Orient*, XVIII, Paris 1916, s. 160-164; Christo Kolarov, "Hronikata na Kali-mah-važen izvor za Vamenskata bitka 1444", *Izvestija na Narodni Muzej*, IX-XXIV, Varna 1973, s. 244; V. Beševliev, "Les cités antique en Mésie et Thrace et leur sort à l'époque du haut moyen âge", *EB*, IX (1979), s. 207-220; E. Manova, "Ni-kopolskata srednovekovna krepost", *Muzej i Pa-metnitsite na Kultura*, XX (1980), s. 6-8; K. Iva-nova, "Un renseignement nouveau dans un ma-nuscrit bulgare du XIVe siècle au sujet de la résis-tance du Tsar Ivan Šišman contre les ottomans près de Nikopol", *EB*, XXIV/1 (1988), s. 88-93; A. Ilieva, "Reassessing the Crusade of Nikopolis (1396): a View from Within", *Al-Masāq*, X, Leeds 1998, s. 13-31; "Nikopol", *Kratka Bälgarska En-ciklopedija*, Sofia 1966, III, 587; "Nikopol", *EJd.*, XII, 1159-1160; M. C. Şehâbeddin Tekindağ, "Niğ-bolu", *İA*, IX, 247-253; A. S. Atiya, "Nikbûlî", *EJ²* (İng.), VIII, 35-36.

MACHIEL KIEL

NİĞBOLU SAVAŞI

**Osmanlılar
ile Haçlı kuvvetleri arasında
Niğbolu Kalesi önlerinde
798 (1396) yılında yapılan savaş.**

Haçlı seferleri tarihinde amaç, hedef ve katılım bakımından klasik anlamda vur-gular taşıyan son savaş olarak tanımlanır. 21 Zilhicce 798'de (25 Eylül 1396) Niğbolu Kalesi önlerinde meydana gelmiş ve kısa sürede kalabalık Haçlı güçlerinin bozguna uğramasıyla sonuçlanmıştır. Batı Avrupa'nın, Doğu Hristiyanlığı ile birlikte doğrudan Türkler'i hedef alan ilk ciddi askerî harekâtı şeklinde de nitelenmiştir.

Seferin ana sebebi Türkler'in Balkanlar'daki önlenemez ilerleyişini durdurmak, tehlike altındaki Macaristan'a yardımcı ol-mak, böylece Batı Avrupa'nın güvenliğini sağlamaktır. Kuşatma altındaki İstanbul'un

kurtarılması, Bizans'a yardımda bulunul-ması amacı ise ikinci planda düşünülmüş-tür. Sefer propagandası yapılırken Haçlı seferleri ruhuna uygun biçimde İstanbul üzerinden Kudüs'e ulaşma ve Hristiyanlı-ğı yüceltme temel hedef şeklinde öne çı-karılmıştır. Dönemin Batılı tarihçileri, ön-ce İstanbul ve oradan Anadolu içlerinden geçerek yahut deniz yoluyla hareket ede-rek Suriye'ye veya Suriye sahillerine, Mi-sır limanlarına ulaşma ve arz-ı mukaddesi fethetme gibi planları ileri sürmüştür. As-lında seferin açılması ve organizasyonu, Türk tehdidini derinden hisseden impara-torun kardeşi Luxemburg hânedanından Macar Kralı Sigismund'un etkili teşebbüs-leri sonucu gerçekleşmiştir. Aynı yıllarda Bizans İmparatoru II. Manuel de Batı'da müttefik arayışı içindeydi ve diplomatik teşebbüslerde bulunuyordu. Ancak Haçlı seferinin ana mihverini, Tuna hattında Os-manlılar'ın tehdidi karşısında zor durum-da kalan ve sınıra inerek onlarla mücadele edip Küçük Niğbolu'yu alan (Mayıs 1395) Sigismund'un faaliyetleri oluşturmuştur.

Avrupa'da XIV. yüzyıl sonlarında genel durum böyle büyük bir ittifak için uygun-du. Yüzyıl savaşlarının ilk safhası sona er-miş (Mart 1396), Fransa ve İngiltere ara-sında bir mutabakat sağlanmıştı. Roma'daki Papa IX. Boniface ve Avignon'daki Pa-pa (anti-papa) XIV. Benedict böyle bir sefe-ri destekleyici bildiri yayımladılar. En dik-kat çekici propagandacı ve faal bir Haçlı olan Philippe de Mézière, İngiliz Kralı II. Richard'a bir mektup yazarak Fransa Kralı VI. Charles ile iş birliği yapması çağrısında bulundu. Burgundiya, Orleans, Lancaster dükleri yardıma hazır olduklarını bildirdi-ler. Macar kralının gönderdiği Gran Baş-piskopos Johann de Kanizsa başkanlığın-daki elçilik heyeti önce Venedik'e (Ocak 1395), oradan Lyon'a ve Burgundiya'ya gitti, ardından Paris'e geçti (6 Ağustos) ve Fransa kralı ile buluştu. Haçlı mütte-fikleri sefer hazırlıklarını süratle yaptılar, gerekli maddî destek kolaylıkla sağlandı. Eflak Voyvodası Mircea, Osmanlılar'la yap-tığı mücadele dolayısıyla biraz da gönül-süz olarak Macarlar'ın yanında yer aldı. İtalyan denizci devletleri ve Rodos şöval-yelerinden yardım vaadi alındı. Fransız kuv-vetleri, Nisan 1396'da Dijon'da Burgundiya dükünün yirmi dört yaşındaki oğlu Jean de Nevers kumandanlığında toplandı. Bar dükünün oğlu Philippe, Guy de la Trámo-uille, kardeşi Guillaume, Amiral Jean de Vienne ile Chasseron hâkimi Oudard'dan oluşan bir danışma kurulu oluşturuldu. Da-ha sonra bütün Haçlı ordusunun Buda'da